

Міністерство освіти і науки України
Таврійський національний університет імені В.І.Вернадського
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра медичної реабілітації, валеології та оздоровчих технологій у спорті

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
гуманітарного інституту

Сергій ГУБАРЄВ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІІІ 3.1 ВИРОБНИЧА (КЛІНІЧНА) ПРАКТИКА З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ПРИ ЗАХВОРЮВАННЯХ ДИХАЛЬНОЇ СИСТЕМИ

рівень вищої освіти Перший (бакалаврський)
галузь знань I Охорона здоров'я та соціальне забезпечення
спеціальність I7 Терапія та реабілітація
освітньо-професійна програма «Фізична терапія, ерготерапія»
форма(и) навчання денна

Київ-2025 рік

**Інформація про розробника та розгляд і схвалення
робочої програми навчальної дисципліни**

РОЗРОБНИК робочої програми навчальної дисципліни

Кандидат медичних наук, доцент

Вікторія БІБКОВА

(підпис)

Розглянуто та схвалено на засідання кафедри медичної реабілітації,
валеології та оздоровчих технологій в спорті Навчально-наукового
гуманітарного інституту (НГГІ).

Протокол № 1 від 25.08.2025

Завідувач кафедри

Уляна ЛУЩИК

(підпис)

ПОГОДЖЕНО:

Розглянуто та схвалено на засіданні навчально-методичної
ради навчально-наукового гуманітарного інституту

Протокол № 8 від 27.08.2025

Голова НМР

Сергій ГУБАРЄВ

ЗМІСТ

1	Загальна інформація про навчальну дисципліну.....	4
2	Опис навчальної дисципліни.....	5
2.1	Мета, завдання та цілі вивчення дисципліни.....	5
2.2	Міждисциплінарні зв'язки:.....	6
3	Перелік компетентностей, яких набувають здобувачі при вивченні дисципліни відповідно до освітньої програми.....	7
4	Програмні результати навчання відповідно до освітньої програми.....	9
4.1	Результати клінічного навчання базового рівня підготовки бакалавра.....	13
5	Структура та обсяг навчальної дисципліни.....	16
5.1	Тематика семінарських занять.....	18
5.2	Тематика практичних занять.....	19
5.3	Тематика лабораторних занять.....	22
5.4	Тематика самостійної роботи здобувачів.....	22
6	Інформація про індивідуальне завдання.....	23
6.1	Складання плану-конспекту програми з фізичної реабілітації для пацієнтів при захворюваннях дихальної системи.....	
6.2	Орієнтовні теми рефератів.....	23
7	Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни.....	24
8	Політика дисципліни.....	27
9	Система та критерії оцінювання результатів навчання здобувача.....	29
9.1	Види контролю, які використовуються під час вивчення дисципліни, та форма підсумкового (семестрового) контролю за навчальною дисципліною.....	29
9.2	Методи контролю та оцінювання.....	30
9.3	Критерії оцінювання навчальної діяльності здобувачів, в межах окремих форм здобуття освіти та видів навчальних занять, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни.....	31
9.4	Особливості набору балів за видами навчальної діяльності здобувача для кожної форми здобуття освіти та форми підсумкового (семестрового) контролю.	
	34	
9.5	Шкала оцінювання результатів підсумкового контролю, що використовується в Університеті.....	35
10	Рекомендовані джерела інформації.....	36

1 Загальна інформація про навчальну дисципліну

Таблиця 1

1.1. Назва навчальної дисципліни, код в освітній програмі	ПП 3.1. Виробнича (клінічна) практика з фізичної терапії при захворюваннях дихальної системи
1.2. Статус навчальної дисципліни	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
1.3. Рік навчання, семестр у якому викладається дисципліна	3-й рік навчання, 5-й семестр
1.4. Обсяг навчальної дисципліни за формами здобуття освіти	очна (денна)
Кількість кредитів	6
Загальна кількість годин, в тому числі:	180
● аудиторні години	-
Лекції	-
семінарські заняття	-
практичні заняття	5
● самостійна робота	175
1.5. Вид підсумкового (семестрового) контролю	Залік
1.6. Інформація про консультації	Згідно затвердженого графіка консультацій
1.7. Мова викладання	українська
1.8. Прізвище, ім'я, по батькові викладача(ів) (науковий ступінь, вчене звання)	Кандидат медичних наук, доцент Бібікова Вікторія Миколаївна
1.9. Контактна інформація викладача	bibikova.viktoriia@tnu.edu.ua

2 Опис навчальної дисципліни

Анотація дисципліни. Навчальну дисципліну «Виробнича (клінічна) практика з фізичної терапії при захворюваннях дихальної системи» розроблено відповідно до освітньої програми підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 227 «Терапія та реабілітація». Дисципліна спрямована на формування у здобувачів уявлення про фізичну терапію при захворюваннях дихальної системи як фундаментальну складову системи охорони здоров'я, її професійні стандарти, етичні норми та роль фізичного терапевта у мультидисциплінарній команді.

У процесі проходження практики здобувачі опановують базові поняття фаху, знайомляться з організацією реабілітаційного процесу при захворюваннях дихальної системи та структурою закладів охорони здоров'я. Значна увага приділяється вивченню принципів доказової практики, основ безпеки під час роботи з пацієнтами, а також формуванню навичок професійної комунікації та спостереження за клінічними випадками в реальних умовах практичної діяльності.

Клінічна практика – необхідний етап у підготовці майбутніх фахівців сфери охорони здоров'я. Вона проходить в умовах максимально наближених до справжніх умов майбутньої професійної діяльності. Практика спрямована на закріплення знань теоретичного курсу з дисциплін професійної підготовки та на практичне пізнання закономірностей і принципів професійної діяльності. Практична діяльність спонукає здобувачів вищої освіти шукати питання щодо змісту, методів і форм професійної діяльності в сфері терапії та реабілітації при патології дихальної системи, а саме виконання обов'язків асистента фізичного терапевта.

Практика здобувачів вищої освіти кафедри медичної реабілітації, валеології та оздоровчих технологій в спорті ННГІ проводиться на основі законів України «Про освіту», «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», затвердженого наказом МО України від 08.04.1993 р. за № 93, з урахуванням оновленого Стандарту вищої освіти МОН України від 29.10.2024 р № 1541 «Про внесення змін до стандарту вищої освіти зі спеціальності 227 «Терапія та реабілітація» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, «Положення про організацію освітнього процесу в Таврійському національному університеті імені В.І. Вернадського», затвердженого вченою радою університету 27.12.2024 р., протокол № 6, «Положення про організацію практики у Таврійському національному університеті імені В.І. Вернадського» затвердженого вченою радою університету 27 березня 2025 року, протокол № 8.

2.1 Мета, завдання та цілі вивчення дисципліни

Метою практики є поглиблення теоретичних знань та вдосконалення професійних навичок з фізичної терапії згідно з принципами доказової медицини при патології дихальної системи. Здобувачі опановують сучасні методи реабілітації, готуючись до роботи за міжнародними стандартами. На

клінічних базах здобувачі використовують симуляційне навчання та сучасне обладнання для безпосередньої роботи з пацієнтами. Процес спрямований на розвиток навичок обстеження, проведення втручань та відновлення функціональних можливостей осіб різного віку. Професійна підготовка сприяє формуванню конкурентоспроможних фахівців, здатних проводити наукові дослідження для покращення здоров'я та адаптації клієнтів.

Професійна підготовка здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня має такі завдання:

- формувати та вдосконалювати загальні та спеціальні компетенції
- розвинути творчий підхід та самостійність вирішення питань майбутніх фахівців;
- формувати вміння здобувачів вищої освіти приймати професійно правильні рішення;
- розвивати формування і закріплення комплексу морально-психологічних якостей майбутніх фахівців, як невід'ємної частини професійної підготовки;
- сприяти вибір сфери майбутньої професійної діяльності здобувачів вищої освіти.

2.2 Міждисциплінарні зв'язки:

Пререквізити:

- OK10. Анатомія та фізіологія людини
- OK11. Латинська мова та медична термінологія
- OK12. Охорона праці в галузі охорони здоров'я
- OK13. Біомеханіка та клінічна кінезіологія
- OK14. Основи фізичної терапії. Вступ до спеціальності
- OK 15. Основи загальної патології та патофізіології
- OK 16. Пропедевтика внутрішніх хвороб
- OK 19. Масажні технології
- OK20. Професійна етика та комунікативна культура
- OK 21. Терапевтичні вправи
- OK22. Методи дослідження у фізичній терапії
- OK28. Фізична терапія у внутрішній медицині
- OK31. Технічні засоби у фізичній терапії
- OK34. Основи ерготерапії
- OK35. Науково-дослідна робота в фізичній терапії
- OK39. Догляд за важкохворими та неповносправними

Постреквізити:

- OK18. Долікарська медична допомога
- OK23. Технології лікувального та спортивного масажу у різновіковому аспекті
- OK33. Організація надання реабілітаційної допомоги особам з особливими потребами

ОК36. Громадське здоров'я в системі покращення та відновлення здоров'я населення

ОК37. Інструментальні методи функціональної діагностики та клініко-лабораторні дослідження

ОК38. Організація реабілітаційних заходів постраждалим внаслідок бойових дій

Формат проведення дисципліни

Навчання з дисципліни «Виробнича (клінічна) практика з фізичної терапії при захворюваннях дихальної системи» здійснюється на клінічних базах закладу освіти, відповідно до навчальних планів. Клінічні практики/клінічне навчання проводяться у реабілітаційних закладах, відділеннях, підрозділах у галузях охорони здоров'я, соціального захисту тощо, які надають реабілітаційну допомогу під керівництвом штатного фізичного терапевта. Професійна підготовка на клінічних базах передбачає використання симуляційних методів навчання, роботу із застосуванням відповідного обладнання та безпосередню роботу з пацієнтом/клієнтом; у форматі, орієнтованому на самостійне опрацювання теоретичних матеріалів і виконання індивідуальних навчальних завдань здобувачами вищої освіти.

Під час вивчення дисципліни застосовуються методи навчання, спрямовані на формування базових професійних уявлень про практичну діяльність та розвиток клінічного й заняттєвого мислення при патології дихальної системи. До них належать практичні заняття та самостійна робота. Значна увага приділяється розвитку здатності аналізувати заняттєві потреби, середовище та активність клієнта, аргументовано висловлювати власні судження і застосовувати практичні навички в навчально-професійних ситуаціях при певній патології.

Комунікація між викладачем і здобувачами вищої освіти з навчальних та організаційних питань підтримується через засоби корпоративної електронної пошти, що забезпечує своєчасний зворотний зв'язок у процесі опанування дисципліни.

Дистанційна складова освітнього процесу забезпечується використанням віртуального навчального середовища Google Classroom, у якому розміщуються навчальні та методичні матеріали, завдання для самостійної роботи, інструкції та повідомлення для здобувачів вищої освіти.

3 Перелік компетентностей, яких набувають здобувачі при вивченні дисципліни відповідно до освітньої програми

ІК1 Здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми професійної діяльності фізичного терапевта з відновлення порушених рухових та пов'язаних з ними функцій опорно-рухового апарату, нервової, серцево-судинної та дихальної систем, які забезпечують активність та участь осіб різних вікових, нозологічних та професійних груп.

ЗК 01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 02. Здатність застосувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 03. Здатність до розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 04. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 05. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК 06. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 07. Здатність до міжособистісної взаємодії

ЗК 08. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 09. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 10. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 11. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

СК 01. Здатність аналізувати будову, нормальний та індивідуальний розвиток людського організму та його рухові і пов'язані з ними функції, що забезпечують активність і участь особи.

СК 02. Здатність враховувати у практичній діяльності медико-біологічні, психолого-педагогічні, соціальні аспекти, пов'язані з практикою фізичної терапії.

СК 03. Здатність провадити безпечну для пацієнта/клієнта та практикуючого фахівця професійну діяльність з фізичної терапії осіб різних професійних, соціальних, нозологічних та вікових груп.

СК 04. Здатність виконувати компоненти обстеження та контролю у фізичній терапії для збору якісних (спостереження, опитування) і кількісних (вимірювання та тестування) даних, пов'язаних з фізичним станом пацієнта/клієнта, його функціональними можливостями, активністю та участю (додаток 1 до Стандарту).

СК 05. Здатність, під супервізією фізичного терапевта, ефективно реалізовувати програму фізичної терапії відповідно до функціональних можливостей пацієнта/клієнта.

СК 06. Здатність, за дорученням фізичного терапевта, здійснювати моніторинг реакцій і стану пацієнтів/клієнтів різних професійних, соціальних, нозологічних та вікових груп, під час виконання призначених заходів/тестів, включно з документуванням, звітуванням про отримані результати.

СК 07. Здатність провадити професійну діяльність для відновлення чи підтримки здоров'я пацієнта/клієнта відповідно до законів і правил, що

регулюють практику фізичної терапії як самостійної професії, а також відповідних законодавчих та нормативних актів, етичного кодексу та професійного стандарту, загальнонаціональних цінностей та традицій населення України.

СК 08. Здатність ефективно спілкуватися, зокрема навчати пацієнта/клієнта, його родину й опікунів самообслуговуванню/догляду, профілактиці захворювань, травм, ускладнень та обмежень життєдіяльності та популяризувати здоровий спосіб життя.

СК 09. Здатність надавати домедичну допомогу під час виникнення невідкладних станів.

4 Програмні результати навчання відповідно до освітньої програми

Таблиця 2

Шифр РН	Програмні результати навчання	Методи навчання	Засоби діагностики / методи оцінювання
РН01	Використовувати рухову активність людини для зміцнення та збереження індивідуального та громадського здоров'я	Самостійний аналіз теоретичних засад рухової активності при патологіях дихальної системи; практичні заняття	Оцінювання участі в обговореннях, аналіз ситуаційних кейсів
РН 02	Вміти спілкуватися українською та іноземною мовою у професійному середовищі, володіти фаховою термінологією та професійним дискурсом.	Самостійний аналізом джерел і прикладів доказової практики, виконання презентації, самостійна робота з фаховою літературою	Оцінювання участі в обговореннях, аналіз ситуаційних кейсів
РН 03	Дотримуватися етики професійного спілкування, діяти етично дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.	На практичному занятті обговорення прикладів взаємодії з пацієнтом і командою, самостійне опрацювання нормативних та навчальних матеріалів, з аналізом професійних ситуацій і етичних дилем, обговорення	Оцінювання участі в обговореннях, аналіз ситуаційних кейсів

		прикладів взаємодії з пацієнтом і командою.	
PH 04	Вести професійну документацію.	Практичне аняття з вивченням і аналіза нормативної документації, самостійне опрацювання літературних джерел	Оцінювання участі в обговореннях, аналіз ситуаційних кейсів
PH 05	Використовувати прикладне програмне забезпечення; здійснювати комунікаційну взаємодію в соціальних мережах; здобувати, накопичувати, систематизувати фахову інформацію за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.	Самостійний аналізом джерел і прикладів доказової практики, виконання презентації, самостійна робота з фаховою літературою	Оцінювання презентацій і рефератів, аналіз виконання практичних робіт
PH 07	Застосовувати знання медико-біологічних, психолого-педагогічних, соціальних аспектів у практиці фізичної терапії; виявляти та враховувати зв'язки різних елементів.	Практичні заняття з розглядом прикладних ситуацій, обговорення взаємозв'язків медико-біологічних і соціальних чинників, самостійне опрацювання літературних джерел	Оцінювання презентації, аналіз виконання практичних робіт
PH 04	Вести професійну документацію.	Практичне аняття з вивченням і аналіза нормативної документації, самостійне опрацювання літературних джерел	Оцінювання участі в обговореннях, аналіз ситуаційних кейсів
PH 08	Надавати домедичну допомогу при невідкладних станах.	Самостійний аналізом джерел і прикладів доказової практики, виконання	Оцінювання презентацій і рефератів, аналіз виконання практичних робіт

		реферату та презентацій, самостійна робота з фаховою літературою	
PH 09	Аналізувати і застосовувати сучасні науково-доказові дані для виконання професійних завдань.	Самостійний аналізом джерел і прикладів доказової практики, виконання презентації, самостійна робота з фаховою літературою	Оцінювання аналізу матеріалу, пояснення, висновків у ході дискусії, виконання самостійної роботи, роботи з навчально-методичною літературою
PH 10	Визначати симптоми та синдроми; описувати обмеження функціонування пацієнта/клієнта за Класифікатором функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я НК 030:2022 та визначати реабілітаційні інтервенції за Класифікатором медичних інтервенцій НК 026:2021.	Самостійний аналізом джерел і прикладів доказової практики, виконання презентації, самостійна робота з фаховою літературою	Оцінювання аналізу матеріалу, пояснення, висновків у ході дискусії, виконання самостійної роботи, роботи з навчально-методичною літературою
PH 11	Застосовувати компоненти обстеження та контролю у фізичній терапії; використовувати методи й інструменти визначення та вимірювання структурних змін та порушених функцій організму, активності та участі; оцінювати отриману інформацію.	Самостійна робота з навчальними та науковими джерелами, підготовка презентації	Оцінювання аналізу матеріалу, пояснення, висновків у ході дискусії, виконання самостійної роботи, роботи з навчально-методичною літературою
PH 12	Реалізувати індивідуальну програму фізичної терапії, або	Самостійна робота з навчальними та науковими джерелами,	Оцінювання аналізу матеріалу, пояснення, висновків у ході дискусії, виконання

	компоненти індивідуального реабілітаційного плану, які стосуються фізичної терапії під супервізією фізичного терапевта, уміти здійснювати заходи фізичної терапії для корекції порушень структури/функцій та асоційованих з ними обмежень активності та участі.	підготовка презентації	самостійної роботи, роботи з навчально-методичною літературою
PH 13	Проводити пацієнтоцентричну практичну діяльність за узгодженням із пацієнтом/клієнтом, його родиною/опікунами, членами мультидисциплінарної команди згідно нормативно-правових вимог та норм професійної етики.	Самостійна робота з навчальними та науковими джерелами, підготовка презентації	Оцінювання аналізу матеріалу, пояснення, висновків у ході дискусії, виконання самостійної роботи, роботи з навчально-методичною літературою
PH 14	Проводити безпечно для пацієнта/клієнта та практикуючого фахівця професійну діяльність.	Самостійна робота з навчальними та науковими джерелами, підготовка презентації	Оцінювання аналізу матеріалу, пояснення, висновків у ході дискусії, виконання самостійної роботи, роботи з навчально-методичною літературою
PH15	Безпечно та ефективно використовувати обладнання та допоміжні засоби реабілітації	Практичні заняття з використання технічних засобів фізичної терапії; аналіз клінічних кейсів	Оцінювання аналізу матеріалу, пояснення, висновків у ході дискусії, виконання самостійної роботи, роботи з навчально-методичною літературою
PH 16	Вербально і невербально спілкуватися з	Самостійна робота з навчальними та науковими	Оцінювання аналізу матеріалу, пояснення,

	особами та групами співрозмовників, різними за віком, рівнем освіти, соціальною і професійною приналежністю, психологічними та когнітивними якостями тощо, зокрема у мультидисциплінарній команді.	джерелами, підготовка презентації	висновків у ході дискусії, виконання самостійної роботи, роботи з навчально-методичною літературою
PH17	Проводити інструктаж та навчання пацієнтів/клієнтів, членів їх родин, опікунів.	Самостійна робота з навчальними та науковими джерелами, підготовка презентації	Оцінювання аналізу матеріалу, пояснення, висновків у ході дискусії, виконання самостійної роботи, роботи з навчально-методичною літературою
PH18	Оцінювати результати виконання заходів фізичної терапії, використовуючи відповідний інструментарій (згідно додатку 2 до Стандарту), та за потреби, модифікувати поточну діяльність.	Заняття з питань моніторингу результатів фізичної терапії, семінарські заняття, самостійна підготовка навчальних матеріалів і презентації.	Оцінювання аналізу матеріалу, пояснення, висновків у ході дискусії, виконання самостійної роботи, роботи з навчально-методичною літературою
PH 19	Оцінювати себе критично, засвоювати нову фахову інформацію, поглиблювати знання з допомогою самоосвіти, аналізувати досвід колег	Самостійне опрацювання навчального матеріалу, робота з рекомендованими джерелами	Оцінювання аналізу матеріалу, пояснення, висновків у ході дискусії, виконання самостійної роботи, роботи з навчально-методичною літературою

4.1 Результати клінічного навчання базового рівня підготовки бакалавра

Професійна практика:

1. Безпека (*Фундаментальний результат*)*

Створює та підтримує безпечне робоче середовище. Визнає фізіологічні та психологічні зміни у пацієнтів/клієнтів і відповідним чином коригує втручання.

Розуміє протипокази та застереження щодо фізичної терапії, розуміє як повести себе в разі виникнення ускладнень та погіршення стану пацієнта/клієнта під час занять, за потреби вміє надати першу допомогу. Безпечно працює без ризику для пацієнта/клієнта, себе та інших (використовує належну біомеханіку, рівень відповідної допомоги під час втручання та активності). За необхідності звертається за допомогою. Дотримується політик та процедур охорони праці, включаючи порядок запобігання появи та поширенню інфекцій та інфекційного контролю (використовує засоби індивідуального захисту, спеціальне обладнання, дотримується правил гігієни).

2. Професійна поведінка (*Фундаментальний результат*)*

Виявляє ініціативу (наприклад, приходить добре підготовлений, пропонує допомогу, шукає можливості для навчання). Демонструє професійну поведінку у будь-яких ситуаціях відповідно до законодавчих, етичних та практичних професійних настанов. Дотримується політики та процедур закладу, включаючи години роботи та відповідний одяг. Ставить потреби пацієнта/клієнта вище власних інтересів. Підтримує конфіденційність пацієнта/клієнта відповідно до кращих практик та нормативно-правових стандартів. Цінує гідність пацієнта/клієнта як особи.

3. Комунікація (*Фундаментальний результат*)*

Комунікує вербально та невербально, професійно та своєчасно з членами мультидисциплінарної реабілітаційної команди, пацієнтом/клієнтом, родиною, доглядачами. Робить чіткі, точні і своєчасні записи щодо всіх аспектів послуг фізичної терапії. Комунікує відповідно ситуаційним потребам, вибирає відповідний час, місце, тему та аудиторію для спілкування. Ініціює комунікацію у складних ситуаціях, конструктивно вирішує конфліктні ситуації.

4. Професійний розвиток(*Фундаментальний результат*)*

Визначає сильні сторони та обмеження продуктивності під час клінічного навчання. За необхідності звертається за допомогою щодо подолання обмежень. Дотримується сфери діяльності та при необхідності, скеровує пацієнтів/клієнтів до інших фахівців. Шукає та приймає досвід навчання для підвищення клінічної та професійної ефективності. Бере участь у самооцінці для покращення клінічної та професійної продуктивності. Шукає зворотного зв'язку від інших для покращення клінічної практики. Демонструє позитивне ставлення до зворотного зв'язку. Включає зворотний зв'язок у майбутній досвід. Надає зворотній зв'язок іншим, модифікуючи відповідно до потреб одержувача.

5. Відповідальність.

Визначає, визнає та приймає відповідальність за свої дії та повідомляє про помилки. Несе відповідальність за навчання, організацію і виконання переміщення пацієнта/клієнта, стахування пацієнта/клієнта під час переміщення, включаючи підбір обладнання та безпечних методів переміщення. Звітує відповідно ієрархії підзвітності, що відповідає контексту проведення клінічної практики. Дотримується відповідного етикету під час нарад та зборів реабілітаційної команди, принципів та правових рамок, що стосуються навчання в клінічних умовах, включаючи, конфіденційність пацієнта, етику та отримання інформованої згоди на реабілітацію. Дотримується принципів та практики самостійного навчання упродовж усього клінічного навчання. Дотримується пацієнтоцентричної моделі надання реабілітаційних послуг. Своєчасно і в доступній формі інформує пацієнта/клієнта, родину, доглядачів про планування проведення обстеження і втручання (час, місце, одяг тощо). Своєчасно і відповідно вимог клінічного навчання несе відповідальність за інформування клінічного супервізора щодо запиту, побажань чи скарг пацієнта/клієнта, сім'ї, доглядачів, ведення відповідної документації.

6. Культурна компетентність.

Розуміє індивідуальні і культурні відмінності і відповідно адаптує свою поведінку у всіх аспектах послуг фізичної терапії. Спілкується, враховуючи різницю за расовою/етнічною приналежністю, віросповіданням, статтю, віком, національним походженням, сексуальною орієнтацією, інвалідністю, станом здоров'я. Пристосовує надання послуг з фізичної терапії з урахуванням відмінностей, цінностей, уподобань та потреб пацієнтів/клієнтів.

Менеджмент пацієнта/клієнта:

1. Скринінг

Використовує швидкі тести та методи вимірювання, які чутливі до визначення потреби втручання з фізичної терапії. Обговорює з супервізором покази та протипокази до втручання.

2. Обстеження.

Отримує інформацію від пацієнта/клієнта (інтерв'ювання пацієнта/клієнта) та з інших джерел, використовуючи категорії НК 030:2022 для опису порушень структури та функції тіла, діяльності та участі, з'ясовує запит пацієнта/клієнта в категоріях НК 030:2022. Використовує інші ресурси за необхідності (наприклад, медичну карту, сім'ю, доглядачів, інших працівників у сфері охорони здоров'я). Збирає інформацію, яка свідчить про протипокази до фізичної терапії чи потребу в невідкладній медичній допомозі.

Проводить обстеження з фізичної терапії, використовуючи специфічні для конкретної нозології міжнародні стандартизовані інструменти обстеження та оцінки (шкали/тести/опитувальники). Організовує обладнання, необхідне приладдя та оточення під час підготовки до проведення обстеження, проводить обстеження в межах очікуваних часових рамок. Під

супервізією фізичного терапевта тести та методи вимірювання логічно розподіляє для оптимізації процесу із урахуванням стану пацієнта/клієнта (біль, рівень мобільності).

3. Проведення втручання.

Здійснює втручання безпечно, ефективно, узгоджено та з відповідним технічним виконанням, під час занять відслідковує реакцію пацієнта/клієнта на втручання, стан пацієнта/клієнта та корегує втручання за потреби. Виконує втручання відповідно до індивідуального реабілітаційного плану, здійснює поточний контроль за виконанням завдань та коригує програми фізичної терапії за потреби, оцінює прогрес в досягненні цілей та завдань.

Обирає відповідне обладнання, яке відповідає цілям пацієнта/клієнта та плану надання послуг. Забезпечує належне розміщення обладнання. Пропонує вибір обладнання/допоміжних засобів реабілітації з урахуванням побажань пацієнта/клієнта та наявних ресурсів, оцінює його використання, коригує вибір та підлаштування відповідним чином під супервізією фізичного терапевта.

4. Ведення документації.

Вибирає відповідну інформацію для ведення документації щодо фізичної терапії. Документує аспекти надання послуг з фізичної терапії, включаючи скринінг, обстеження, оцінку та план надання послуг, втручання, реакцію на втручання, планування виписки, обговорення з сім'єю пацієнта/клієнта та спілкування з іншими особами, які беруть участь у наданні послуг.

5 Структура та обсяг навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Організація діяльності здобувачів під час проходження виробничої (клінічної) практики при патології дихальної системи.

Тема 1. Організаційно-методичні засади практичної підготовки фізичної терапії при патології дихальної системи. Участь у настановній конференції щодо порядку проходження клінічної практики. Засвоєння протоколів із техніки безпеки, охорони праці та санітарно-епідеміологічного режиму. Опрацювання завдань та змісту програми практики для здобувачів ступеня фахового молодшого бакалавра.

Тема 2. Дослідження структури та ресурсного забезпечення бази практики. Вивчення нормативно-правових засад функціонування установи та регламенту внутрішнього розпорядку. Оцінка матеріально-технічного оснащення відділення: аналіз роботи кабінетів фізичної терапії, спеціалізованого обладнання та допоміжного інвентарю. Ознайомлення з алгоритмом взаємодії всередині мультидисциплінарної команди при наданні реабілітаційних послуг.

Тема 3. Документальне забезпечення та клінічне спостереження у роботі асистента фізичного терапевта. Опрацювання форм звітності, індивідуальних планів реабілітації та журналів обліку процедур. Пасивна

участь (спостереження) у професійній діяльності фізичних терапевтів та їхніх асистентів для вивчення технік маніпуляцій. Формування навичок ведення щоденника практики та систематизація звітної документації.

Тема 4. Дослідження інноваційних технологій фізичної терапії в реабілітації дихальної системи. Аналіз передового досвіду та сучасних методик відновлення функцій при патологіях дихальної системи. Вивчення етіології основних захворювань дихальної системи та клінічне обґрунтування особливостей реабілітаційного втручання. Диференціація підходів до терапевтичних вправ та засобів фізичної терапії залежно від нозології та стану пацієнта. Критичний огляд методичних джерел та систематизація навчальних матеріалів для оптимізації реабілітаційного процесу. Методичний аналіз відвіданих практичних занять: оцінка ефективності застосованих технік та взаємодії з пацієнтом.

Змістовний модуль 2. Практична діяльність у межах реабілітаційного процесу при патології дихальної системи.

Тема 5. Методологічні аспекти реалізації фізичної терапії при патології дихальної системи. Аналіз методичних особливостей та організаційних форм проведення терапевтичних сесій. Клінічне спостереження за алгоритмами побудови занять із застосуванням різних засобів фізичної терапії. Участь у розробці індивідуальних реабілітаційних планів та структуруванні стратегії втручання відповідно до потреб пацієнта.

Тема 6. Клінічне обстеження асистента фізичного терапевта при патології дихальної системи.

Діагностичний етап: Опанування алгоритмів реабілітаційного обстеження з урахуванням клінічного діагнозу та оцінки обмежень життєдіяльності.

Збір анамнестичних даних: Робота з медичною документацією (картки обстеження, історії хвороби), вибір адекватних методів тестування та оцінки функціонального стану пацієнта.

Тема 7. Реалізація терапевтичного втручання при патології дихальної системи.

Професійна діяльність асистента: Виконання функціональних обов'язків під супервізією фізичного терапевта, що включає:

Планування: Визначення пріоритетних методів реабілітації, встановлення послідовності, інтенсивності та тривалості процедур.

Реалізація програми: Безпосереднє виконання реабілітаційних заходів, моніторинг стану пацієнта та внесення коректив у план на основі результатів повторних обстежень.

Технічне забезпечення: Експлуатація реабілітаційного обладнання та навчання пацієнтів використанню допоміжних засобів пересування і самообслуговування з дотриманням норм безпеки.

Практична підготовка: Розв'язання клінічних ситуаційних завдань, самостійне відпрацювання маніпуляційних навичок та виконання призначених терапевтичних процедур.

Тема 8. Систематизація результатів практики та оформлення звітної документації. Формування підсумкових звітних матеріалів за результатами

проходження виробничої (клінічної) практики. Ведення щоденника клінічних спостережень як основного інструменту фіксації практичного досвіду здобувача. Верифікація та відображення у документації аналітичних даних, що підтверджують виконання індивідуальних завдань та опанування фахових компетенцій, передбачених програмою підготовки.

Таблиця 3

Назви модулів і тем	Кількість годин				
	усього годин	денна форма навчання			
		Л	Сем	Пр	СР
1	2	3	4	5	6
МОДУЛЬ 1. Організація діяльності здобувачів під час проходження виробничої (клінічної) практики при патології дихальної .	93			2	91
Тема 1. Організаційно-методичні засади практичної підготовки фізичної терапії при патології дихальної системи.	24			2	22
Тема 2. Дослідження структури та ресурсного забезпечення бази практики.	23				23
Тема 3. Документальне забезпечення та клінічне спостереження у роботі асистента фізичного терапевта.	23				23
Тема 4. Дослідження інноваційних технологій фізичної терапії в реабілітації дихальної системи.	23				23
МОДУЛЬ 2. Практична діяльність у межах реабілітаційного процесу при патології дихальної системи.	87			3	84
Тема 5. Методологічні аспекти реалізації фізичної терапії при патології дихальної системи.	22			1	21
Тема 6. Клінічне обстеження асистента фізичного терапевта при патології дихальної системи.	22			1	21
Тема 7. Реалізація терапевтичного втручання при патології дихальної системи.	22			1	21
Тема 8. Систематизація результатів практики та оформлення звітної документації.	21				21
РАЗОМ <i>годин</i>	180			5	175
<i>кредитів</i>	6				
Підсумковий (семестровий) контроль				залік	

4.1 Тематика семінарських занять

Семінарські заняття програмою не передбачені.

4.2 Тематика практичних занять

Таблиця 4

П/н	Теми практичних занять	Кількість годин
		Очна (денна)
1.	<p>Тема 1. Організаційно-методичні засади практичної підготовки фізичної терапії при патології дихальної системи. (2 год) Практичне заняття №1 Мета заняття: Опрацювати нормативно-правовий регламент проходження клінічної практики в пульманологічних відділеннях (центрах); сформулювати у майбутніх асистентів розуміння специфіки реабілітаційного втручання при захворюваннях ДС та забезпечити готовність здобувачів до ведення професійної документації з дотриманням етичних норм. Зміст заняття: - Нормативно-правове забезпечення практики при реабілітації патологій ДС: Аналіз галузевих стандартів та локальних протоколів надання реабілітаційної допомоги пацієнтам із патологіями ДС. Спеціалізований інструктаж із техніки безпеки при роботі з реабілітаційним обладнанням (тренажери, системи моніторингу) та дотримання санітарного режиму. Ознайомлення з правилами внутрішнього розпорядку спеціалізованого відділення. - Програмні цілі та завдання в контексті реабілітації патологій ДС: Визначення ключових компетенцій асистента: моніторинг показників динаміки респіраторних порушень (ЧСС, SpO₂) та розпізнавання загрозливих станів. Аналіз очікуваних результатів навчання: здатність виконувати елементи фізичної терапії при ХДН, бронхіальній астмі та післяопераційних станах під наглядом терапевта. - Алгоритм звітності та документального супроводу: Особливості ведення щоденника практики: коректна фіксація результатів функціональних проб та щоденної динаміки стану пацієнта. Методика заповнення реабілітаційних карток пульманологічного хворого та вимоги до оформлення підсумкового звіту про виконану роботу. - Етика та деонтологія в роботі з пульманологічними пацієнтами: Специфіка психологічної взаємодії з пацієнтами, що мають хронічні дихальні захворювання (тривожність, обмеження навантажень). Дотримання професійної субординації та алгоритм оперативної передачі інформації фізичному терапевту або лікарю при зміні стану пацієнта.</p>	2
2.	<p>Тема 5. Методологічні аспекти реалізації фізичної терапії при патології ДС. (1 год) Практичне заняття №2 Мета заняття: Опанувати методологічний інструментарій та алгоритми</p>	

П/н	Теми практичних занять	Кількість годин
		Очна (денна)
	<p>практичного застосування засобів фізичної терапії при захворюваннях дихальної системи; сформувати навички вибору адекватних форм і методів терапевтичних вправ залежно від клінічного стану пацієнта та етапу реабілітації.</p> <p>Зміст заняття:</p> <p>- Нормативно-правове забезпечення методики втручання: Аналіз клінічних настанов та міжнародних протоколів щодо дозування фізичних навантажень при патологіях ДС. Дотримання нормативних вимог до безпечного проведення навантажувальних тестів та занять із лікувальної гімнастики. Регламентація використання спеціалізованого реабілітаційного обладнання в межах компетенції асистента.</p> <p>- Програмні цілі та завдання: методологія та техніка виконання: Вивчення методичних особливостей побудови занять: визначення тривалості вступної, основної та заключної частин при респіропатологіях. Опрацювання критеріїв вибору методів фізичної терапії (пасивні, активні, аеробні навантаження) залежно від функціонального класу пацієнта. Засвоєння технік контролю інтенсивності навантаження за суб'єктивними (шкала Борга) та об'єктивними показниками.</p> <p>- Алгоритм звітності та документального супроводу втручання: Методика відображення в індивідуальному плані реабілітації обраних форм втручання та їхньої періодичності. Правила фіксації динамічних показників до, під час та після заняття у протоколах спостереження. Документування результативності застосованих методик у поточному звіті асистента.</p> <p>- Етика взаємодії: партнерство та безпека пацієнта: Методологія інструктажу пацієнта щодо правильного виконання вправ та техніки дихання (формування терапевтичного альянсу). Дотримання етичних норм при фізичному контакті (страхуванні) пацієнта під час виконання вправ на рівновагу або ходьбу. Професійна реакція асистента на відмову пацієнта від заняття або скарги на погіршення самопочуття (деонтологічний аспект).</p>	1
3.	<p>Тема 6. Клінічне обстеження АФТ при патології ДС. (1 год) Практичне заняття №3 Мета заняття: Опанувати алгоритми об'єктивного обстеження пацієнтів респіраторного профілю та навчитися технічно правильно реалізовувати елементи діагностики ДС; сформувати навички оперативного моніторингу життєво важливих показників під час виконання реабілітаційних заходів.</p> <p>Зміст заняття:</p> <p>- Нормативно-правове забезпечення діагностичних та лікувальних процедур: Дотримання галузевих стандартів щодо проведення фізикального обстеження та антропометрії. Правові аспекти та межі відповідальності асистента при проведенні функціональних проб</p>	1

П/н	Теми практичних занять	Кількість годин
		Очна (денна)
	<p>(проба Руф'є, тест 6-хвилинної ходьби тощо). Інструктаж із безпечного використання вимірювальної апаратури (пульсоксиметрів).</p> <p>- Програмні цілі та завдання, техніка обстеження: Діагностичний блок: Методика збору анамнезу життя та хвороби, оцінка диспное, кольору шкірних покривів та характеру дихання. Практичний блок: Техніка вимірювання SpO₂ та пульсу на різних етапах навантаження; визначення толерантності до фізичних вправ. - Алгоритм звітності та документального супроводу: Правила заповнення «Карти обстеження пацієнта» та «Листка динамічного спостереження». Графічне відображення результатів моніторингу (побудова кривих адаптації ДС до навантаження). Документування виявлених відхилень від норми у звіті асистента для інформування керівника практики. - Етика взаємодії на клінічній базі: деонтологія обстеження: Забезпечення комфорту та приватності пацієнта під час проведення фізикального огляду та зняття показників. Етика пояснення пацієнту мети кожної маніпуляції для зниження рівня стресу (що критично при патології ДС). Професійна витримка та алгоритм дій при виявленні критичних змін у стані пацієнта під час обстеження.</p>	
4.	<p>Тема 7. Реалізація терапевтичного втручання при патології дихальної системи. (1 год)</p> <p>Практичне заняття №4</p> <p>Мета заняття: Опанувати алгоритму технічно правильно реалізовувати елементи терапевтичного втручання; сформувати навички оперативного моніторингу життєво важливих показників під час виконання реабілітаційних заходів.</p> <p>Зміст заняття: - Нормативно-правове забезпечення лікувальних процедур: Дотримання галузевих стандартів щодо проведення методик реабілітації патології ДС . Правові аспекти та межі відповідальності асистента при проведенні функціональних проб (проба Руф'є, тест 6-хвилинної ходьби тощо) та висновки змін у динаміці втручання. Інструктаж із безпечного використання методів реабілітації</p> <p>- Програмні цілі та завдання, техніка реабілітації: Завдання програми включають зміцнення дихальної мускулатури, полегшення відходження мокротиння, усунення застійних явищ у легенях та навчання пацієнта свідомому контролю ритму дихання. Техніка реабілітації базується на поєднанні статичних і динамічних вправ (наприклад, діафрагмальне дихання, методики Бутейко або плавання), дозованої ходьби та фізіотерапевтичних методах для адаптації дихальної системи до повсякденних</p>	1

П/н	Теми практичних занять	Кількість годин
		Очна (денна)
	<p>- Алгоритм звітності та документального супроводу: Алгоритм звітності асистента фізичного терапевта передбачає щоденне ведення журналу обліку проведених втручань із фіксацією обсягу виконаних вправ та реакції пацієнта на навантаження.</p> <p>Документальний супровід базується на заповненні картки пацієнта або протоколу реабілітації, де асистент відображає прогрес клієнта та відповідність поточної роботи плану, складеному фізичним терапевтом.</p> <p>Документування виявлених відхилень від норми у звіті асистента для інформування керівника практики.</p> <p>- Етика взаємодії на клінічній базі: деонтологія обстеження: Забезпечення комфорту та приватності пацієнта під час проведення реабілітаційного втручання. Етика пояснення пацієнту мети кожної маніпуляції для зниження рівня стресу (що критично при патології ДС). Професійна витримка та алгоритм дій при виявленні критичних змін у стані пацієнта під час втручання.</p>	
	Разом годин	5

4.3 Тематика лабораторних занять

Лабораторні заняття програмою не передбачені.

4.4 Тематика самостійної роботи здобувачів

Таблиця 5

п/н	Зміст навчального матеріалу	Вид діяльності	Кількість годин
1	Тема 1. Організаційно-методичні засади практичної підготовки фізичної терапії при патології дихальної системи.	Опрацювання навчально-методичних матеріалів; підготовка презентацію з подальшим представленням і обговоренням на практичному занятті.	22
2	Тема 2. Дослідження структури та ресурсного забезпечення бази практики.	Самостійне опрацювання матеріалу; підготовка конспекту з основних понять.	23
3	Тема 3. Документальне забезпечення та клінічне спостереження у роботі асистента фізичного терапевта.	Аналіз навчальних матеріалів, підготовка мультимедійної презентації з узагальненням підходів до побудови реабілітаційного процесу; підготовка до обговорення	23
4	Тема 4. Дослідження інноваційних технологій фізичної терапії в реабілітації дихальної системи.	Самостійне опрацювання навчальних матеріалів та технік інтерв'ю; виконання практичної роботи з аналізу результатів інтерв'ю та формування цілей фізіотерапевтичного втручання	23

5	Тема 5. Методологічні аспекти реалізації фізичної терапії при патології дихальної системи.	Самостійне опрацювання матеріалів з аналізу заняттєвих проблем пацієнта; виконання практичної роботи з формування заняттєвого профілю на основі запропонованого кейсу;	21
6	Тема 6. Клінічне обстеження асистента фізичного терапевта при патології дихальної системи.	Опрацювання навчально-методичних матеріалів; підготовка презентацію з подальшим представленням і обговоренням на практичному занятті.	21
7	Тема 7. Реалізація терапевтичного втручання при патології дихальної системи.	Аналіз навчальних джерел, виконання практичної роботи, аналіз ситуаційних кейсів ситуаційних кейсів	21
8	Тема 8. Систематизація результатів практики та оформлення звітної документації.	Опрацювання навчальної літератури; підготовка мультимедійної презентації з узагальненням підхід та специфіка мультидисциплінарної співпраці у фізичній терапії	21
	ВСЬОГО		175

5 Інформація про індивідуальне завдання

Робочою програмою дисципліни «Виробнича (клінічна) практика з фізичної терапії при захворюваннях дихальної системи» передбачено виконання індивідуальних навчальних завдань як складової поточного контролю. Індивідуальні завдання спрямовані на поглиблення, систематизацію та осмислення теоретичних знань здобувачів вищої освіти, а також на формування здатності застосовувати набуті знання у професійно орієнтованих ситуаціях початкового рівня підготовки фахівця з фізичної терапії та ерготерапії при патології дихальної системи. Тематика самостійної роботи здобувачів вищої освіти з дисципліни реалізується у формі індивідуальних навчальних завдань, зокрема підготовка презентацій з пульмонологічній реабілітації, відповідно до змісту навчальних модулів і тем дисципліни.

Виконання індивідуальних завдань активізує діяльність здобувачів вищої освіти, розширює їх світогляд, підвищує ініціативу і робить проходження практики конкретним і цілеспрямованим, дозволяє розвивати вміння та навички самостійного розв'язання виробничих, наукових або організаційних завдань.

5.1 Орієнтовні теми презентацій

1. Особливості фізичної терапії при гострих та хронічних бронхітах
Упор на дренажні положення та техніки стимуляції відходження мокротиння. Різниця в підходах залежно від стадії захворювання.
2. Реабілітаційний менеджмент пацієнтів із ХОЗЛ (Хронічне обструктивне захворювання легень)

Розгляд програми тренувань толерантності до фізичних навантажень та навчання пацієнта «економічному» диханню.

3. Методики дренажування бронхіального дерева: позиційний дренаж та перкусія

Детальний огляд мануальних технік (вібрація, перкусія) та специфічних положень тіла для покращення вентиляції різних сегментів легень.

4. Фізична терапія після перенесеної пневмонії (в т.ч. пост-COVID-19)

Алгоритм поступового відновлення дихальних об'ємів та профілактика спайкових процесів у плеврі.

5. Роль діафрагмального дихання у відновленні функції легень

Фізіологічне обґрунтування та методика навчання пацієнта контролю дихання за допомогою діафрагми.

6. Апаратні методи в легеневої реабілітації: використання тренажерів (Threshold, Flutter)

Огляд пристроїв для створення позитивного тиску на видиху та тренування інспіраторних м'язів.

7. Особливості реабілітації при бронхіальній астмі: контроль та профілактика нападів

Методи релаксації, дихальна гімнастика в період ремісії та ергономіка побуту для зменшення впливу тригерів.

8. Моніторинг стану пацієнта під час занять з фізичної терапії

Критерії безпеки: інтерпретація показників пульсоксиметрії (сатурація), ЧСС, АТ та шкали задишки Борга.

9. Передопераційна підготовка та ранній післяопераційний період при втручаннях на органах грудної клітки

Профілактика ателектазів та застійних явищ у пацієнтів, що знаходяться на постільному режимі.

10. Використання методів стретчингу та мобілізації грудної клітки для покращення біомеханіки дихання

Вправи на розтягнення міжреберних м'язів та покращення рухливості ребер і хребта як основа ефективного вдиху.

6 Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни

Засоби навчання:

Для реалізації навчальної дисципліни «Виробнича (клінічна) практика з фізичної терапії при захворюваннях дихальної системи» використовується сукупність навчальних, інформаційних та технічних засобів, що забезпечують ефективне самостійне засвоєння теоретичного матеріалу й формування практично орієнтованих умінь здобувачів вищої освіти.

У процесі навчання застосовуються друковані та електронні навчально-методичні матеріали, зокрема методичні рекомендації до практичних занять, дидактичні матеріали, збірники ситуаційних кейсів, схеми та алгоритми

діагностичного процесу. Для ілюстрації змісту дисципліни використовуються мультимедійні презентації, навчальні відеоматеріали та візуальні приклади, що відображають особливості заняттєвого підходу, методів оцінювання та реабілітаційних втручань.

Матеріально-технічне забезпечення включає навчальні аудиторії, обладнані мультимедійними засобами (комп'ютер, мультимедійний проектор, екран), що дозволяє проводити практичні заняття з використанням сучасних освітніх технологій. Під час практичних занять використовуються демонстраційні матеріали, навчальні макети, приклади допоміжних засобів та ілюстративні матеріали, необхідні для відпрацювання елементів реабілітаційної діяльності.

Інформаційно-освітню підтримку навчального процесу забезпечують електронні ресурси та онлайн-платформи, зокрема віртуальне навчальне середовище, яке використовується для розміщення навчальних матеріалів, завдань для самостійної роботи та організації зворотного зв'язку. Для підготовки індивідуальних завдань здобувачі вищої освіти залучають електронні бібліотеки, наукові та професійні ресурси з ерготерапії, що сприяє формуванню навичок самостійного пошуку та аналізу фахової інформації.

Засвоєння спеціальних (фахових) компетентностей здобувачами освітнього ступеня бакалавр здійснюється на клінічних базах закладу освіти, відповідно до навчальних планів. Клінічні практики/клінічне навчання проводяться у реабілітаційних закладах, відділеннях, підрозділах у галузях охорони здоров'я, соціального захисту тощо, які надають реабілітаційну допомогу під керівництвом штатного фізичного терапевта. Професійна підготовка на клінічних базах повинна передбачати використання симуляційних методів навчання, роботу із застосуванням відповідного обладнання та безпосередню роботу з пацієнтом/клієнтом. Для забезпечення клінічних практик необхідно укласти договори про практику (співпрацю, меморандум тощо) із закладами охорони здоров'я, соціального захисту тощо, що надають реабілітаційну допомогу в гострому, післягострому та довготривалому періодах. Проходження клінічної практики/клінічного навчання у повному обсязі є обов'язковим.

Інформаційне та навчально-методичне забезпечення:

- 1) Силабус дисципліни
- 2) Робоча програма
- 3) Методичні рекомендації для підготовки до практичних занять та самостійної роботи
- 4) Перелік основної й додаткової літератури вказано в робочій програмі.

Організаційними заходами, що забезпечують підготовку та порядок проведення практики відповідно наказу ректора ТНУ ім. Вернадського від 27.03.2025 № 25-ОД на кафедрі медичної реабілітації, валеології та оздоровчих технологій в спорті є:

- організація роботи згідно змісту Положення про проведення практики здобувачів вищих навчальних закладів України;
 - розробка робочих програм практик здобувачів вищої освіти, підготовка яких здійснюється за різними напрямками та спеціальностями (додатковими спеціалізаціями);
 - визначення та моніторинг баз практики;
 - розподіл здобувачів за базами практики;
 - укладання договорів про проведення практики між університетом та базою практики згідно вимог; при потребі, складання кошторису-калькуляції щодо витрат на проведення практики здобувачів ;
 - призначення керівників практики від університету та кафедри;
 - укладання угоди між університетом та базою практики;
 - складання тематики індивідуальних завдань на практику;
- визначення, розробка та підготовка форм звітної документації за результатами проведення практики.

Основним організаційно-методичним документом, що регламентує діяльність здобувачів і керівників практики є **Робоча програма практики**.

Управління та організація практики

Відповідальність за загальне адміністрування практики покладено на Таврійський національний університет імені В.І.Вернадського, Навчально-науковий гуманітарний інститут, а також на координаторів від університету, кафедри медичної реабілітації, валеології та оздоровчих технологій у спорті та установи-базу. Методичне супроводження реалізує кафедра медичної реабілітації, валеології та оздоровчих технологій у спорті.

Функції університетського керівника: Пошук та підбір установ, оформлення договорів про співпрацю, методична підтримка, моніторинг діяльності здобувачів та перевірка їхньої звітної документації.

Функції координатора клінічного навчання: Організація та забезпечення клінічного навчання згідно законодавчих, етичних та практичних професійних настав, налагодження та підтримка комунікації з уповноваженою особою від бази практики упродовж клінічного навчання, встановлення цілей клінічної практики та прогнозованих результатів клінічного навчання на базі практики, комунікація зі здобувачами щодо встановлення та досягнення очікуваних результатів клінічного навчання, комунікація з клінічним супервайзерами щодо виконання академічної програми та досягнення очікуваних результатів клінічного навчання, оцінювання загальних результатів клінічного навчання, вирішення конфліктних ситуацій під час клінічного навчання.

Функції клінічного супервізора від бази практики: Створення умов для досягнення очікуваних результатів клінічного навчання, організаційне забезпечення та планування діяльності клінічного навчання, оцінювання успішності здобувача, шляхом безпосереднього спостереження, виконання ролі професійної моделі для наслідування здобувачем упродовж клінічної

практики, контроль якості виконання завдань, забезпечення безпечних умов праці та виставлення підсумкової оцінки за результатами практики.

Регламент оформлення звітної документації

Основним документом, що підтверджує проходження здобувачем усіх етапів практики, є **щоденник установа** зразка. У ньому здобувач фіксує зміст та обсяг виконаних завдань протягом усього терміну навчання на базі.

Після завершення координатор клінічного навчання вписує в щоденник стислу характеристику роботи здобувача. На основі зафіксованих у щоденнику даних формується підсумковий звіт.

Структура звіту:

- цільове призначення та завдання практики;
- опис установи (медичного чи реабілітаційного закладу), де проходило стажування;
- детальний перелік виконаних робіт;
- аналіз відповідності досягнутих результатів навчальній програмі;
- підсумкові висновки та пропозиції.

Для кращої наочності звіт варто доповнювати графічними матеріалами (схемами, таблицями).

Оцінювання базується на якості оформлення документів, успішному захисті звіту та вмінні здобувача застосовувати принципи фізичної терапії. Також враховується **відгук від бази практики**, де оцінюється дисципліна, сумлінність та рівень фахової підготовки майбутнього спеціаліста.

7 Політика дисципліни

Таблиця 6

Політика щодо	Зміст політики
Політика щодо академічної доброчесності	Під час опанування навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти мають діяти відповідально та доброчесно, дотримуючись загальноприйнятих академічних норм. Усі види навчальних завдань виконуються особисто здобувачем і повинні відображати його власні знання, уміння та рівень сформованості аналітичного мислення. Використання недоброчесних практик, зокрема плагіату чи несанкціонованого запозичення результатів, є підставою для відмови в зарахуванні відповідної роботи.
Використання інструментів штучного інтелекту при виконанні завдань з дисципліни	Застосування інструментів штучного інтелекту допускається виключно з орієнтаційною або допоміжною метою, зокрема для попереднього ознайомлення з темою чи уточнення окремих понять. Остаточне виконання завдань, формулювання висновків і представлення результатів має бути наслідком самостійної роботи здобувача вищої освіти.
Використання матеріалів з джерел відкритого доступу	Під час підготовки навчальних робіт дозволяється звертатися до відкритих інформаційних ресурсів, електронних бібліотек і наукових платформ за умови

Політика щодо	Зміст політики
	належного посилання на використані джерела. Усі запозичення мають бути коректно оформлені з дотриманням вимог академічної культури.
Дотримання принципів та норм етики і професійної деонтології	Учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватися етичних норм професійної поведінки, правил внутрішнього розпорядку закладу вищої освіти та принципів взаємної поваги. Недопустимими є прояви дискримінації, некоректної комунікації або порушення професійної етики в навчальному середовищі.
Відвідування	Присутність на практичних заняттях є важливою умовою успішного опанування дисципліни. У разі неможливості бути присутнім з поважних причин здобувач вищої освіти повинен завчасно повідомити викладача та виконати визначені форми відпрацювання навчального матеріалу.
Дедлайни	Виконання навчальних завдань здійснюється у строки, встановлені робочою програмою дисципліни або визначені викладачем. Недотримання встановлених термінів без об'єктивних причин може вплинути на результати оцінювання або стати підставою для незарахування роботи.
Визнання та перезарахування здобувачу результатів навчання з навчальної дисципліни	Результати навчання, здобуті здобувачем в інших закладах вищої освіти чи в межах програм академічної мобільності, можуть бути визнані та перезараховані відповідно до чинних нормативних документів і процедур, що діють в Університеті.
Визнання результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті	Результати навчання, отримані в процесі неформальної або інформальної освіти, можуть бути враховані за умови їх відповідності програмним результатам дисципліни та відповідно до встановленого в Університеті порядку.
Порядок відпрацювання пропущених занять	Заняття, пропущені з поважних причин, підлягають відпрацюванню шляхом виконання індивідуально визначених завдань або їх усного чи письмового захисту у строки, погоджені з викладачем.
Оцінювання	Визначення рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти здійснюється на основі прозорих і затверджених критеріїв оцінювання, з урахуванням результатів поточного та підсумкового контролю, передбачених робочою програмою дисципліни.

8 Система та критерії оцінювання результатів навчання здобувача

8.1 Види контролю, які використовуються під час вивчення дисципліни, та форма підсумкового (семестрового) контролю за навчальною дисципліною.

Контроль навчальних досягнень здобувачів вищої освіти з дисципліни «Виробнича (клінічна) практика з фізичної терапії при захворюваннях дихальної системи» здійснюється впродовж усього періоду навчання та має поетапний і комплексний характер. Він спрямований на перевірку рівня засвоєння теоретичних основ, сформованості практичних умінь і навичок професійної діяльності, а також здатності здобувачів застосовувати отримані знання під час аналізу професійно орієнтованих ситуацій.

Контроль виконання здобувачами завдань практики здійснюється відповідальними керівниками практики від кафедри та бази практики. Здобувачі повинні виконувати свою роботу згідно індивідуального плану роботи. Виробнича клінічна практика у фізичній терапії оцінюється за всіма видами діяльності у процесі проведення поточного та підсумкового модульного контролю відповідно до розробленої системи балів. Поточний контроль здійснюється керівниками практики упродовж проходження здобувачами виробничої клінічної практики шляхом аналізу та оцінки їх систематичної діяльності, дотримання трудової дисципліни та виконання завдань практики.

Практичні заняття передбачають виконання завдань професійного спрямування, пов'язаних з аналізом заняттєвої діяльності, оцінюванням функціональних можливостей пацієнта, плануванням фізіотерапевтичних втручань і розв'язанням ситуативних кейсів. Результати практичних робіт оцінюються з урахуванням повноти виконання завдань, логіки викладення матеріалу та обґрунтованості запропонованих рішень.

Оцінювання самостійної та індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти здійснюється за результатами виконання реферату, підготовленого відповідно до тематики дисципліни, а також захисту мультимедійних презентацій, що відображають здатність узагальнювати навчальний матеріал, аналізувати сучасні підходи в ерготерапії та презентувати результати власної роботи.

Формою підсумкового (семестрового) контролю з дисципліни «Виробнича (клінічна) практика з фізичної терапії при захворюваннях дихальної системи» є залік. Підсумкова оцінка формується на основі результатів поточного контролю з урахуванням виконання та захисту всіх передбачених робочою програмою видів навчальної діяльності. Практиканти на кафедрі здають залік керівникам практики протягом перших 10-ти днів семестру, який починається після закінчення практики при умові проведення такого виду роботи на базі практики. Залік практиканту виставляється згідно з вимогами нормативних документів - усі види практик оцінюються за 100-бальною шкалою згідно з критеріями, розробленими випусковою кафедрою.

Залік з практики виставляється на підставі таких даних:

- оцінки за виконання практичної роботи;
- оцінка за виконання індивідуальної роботи;
- оцінки результатів роботи, що дані в характеристиці керівника практики з боку підприємства;
- оцінки за оформлення звіту, щоденника практики;
- презентації здобувачем вищої освіти результатів проходження практики під час захисту звіту;
- захиста та відповідей на запитання керівника практики з захисту звіту за практику. При цьому, звичайно, враховуються і спостереження, зафіксовані в щоденнику.

Критерії оцінювання знань, умінь, навичок практикантів розроблені випусковою кафедрою і затверджені в установленому порядку. Залік здобувачу, якого комісія позитивно оцінила результати практики, вноситься в заліково-екзаменаційну відомість та залікову книжку за підписом голови комісії одразу після закінченні роботи комісії. Здобувач який не виконав Робочу програму практики без поважних причин або отримав незадовільну оцінку на захисті від комісії, відраховується з університету. Якщо Робоча програма практики не виконана здобувачем з поважних причин, йому може надаватися можливість з дозволу керівництва факультету та університету, пройти практику у вільний від навчання час.

8.2 Методи контролю та оцінювання

У процесі вивчення навчальної дисципліни «Виробнича (клінічна) практика з фізичної терапії при захворюваннях дихальної системи» застосовується система методів контролю та оцінювання, спрямована на комплексну перевірку рівня засвоєння здобувачами вищої освіти теоретичних положень, сформованості практичних умінь і навичок професійної діяльності, а також здатності аналізувати заняттєві проблеми клієнтів і обґрунтовувати рішення.

Оцінювання практичної складової здійснюється за результатами виконання практичних робіт професійного спрямування, що передбачають аналіз клінічно орієнтованих ситуацій, визначення заняттєвих потреб пацієнта, добір методів оцінювання та планування втручань. Під час перевірки практичних робіт враховується повнота виконання завдань, обґрунтованість прийнятих рішень, логічність викладення матеріалу та коректність використання фахової термінології. Значне місце в системі оцінювання посідає перевірка результатів самостійної та індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти, зокрема оцінювання захисту мультимедійних презентацій з реабілітації при різних порушеннях дихальної системи та їх захист.

Ці методи дають змогу визначити рівень здатності здобувачів узагальнювати навчальний матеріал, працювати з фаховими джерелами, представляти власні висновки та аргументувати професійну позицію.

Поєднання зазначених методів контролю та оцінювання забезпечує об'єктивність і прозорість визначення навчальних досягнень здобувачів вищої освіти, а також дозволяє всебічно оцінити рівень сформованості програмних результатів навчання з дисципліни.

8.3 Критерії оцінювання навчальної діяльності здобувачів, в межах окремих форм здобуття освіти та видів навчальних занять, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни.

Оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти з дисципліни «Виробнича (клінічна) практика з фізичної терапії при захворюваннях дихальної системи» здійснюється на основі результатів виконання, представлення та обговорення навчальних завдань, передбачених робочою програмою дисципліни. Оцінка формується з урахуванням якості самостійного опанування матеріалу, рівня сформованості практичних умінь професійної діяльності, здатності застосовувати набутих знань у професійно орієнтованих ситуаціях, а також уміння аргументовано представляти власні висновки.

Критерії оцінювання захисту презентацій при різних порушеннях дихальної системи

1 бал – завдання виконано неповністю або формально; зміст роботи лише частково стосується заявленої теми або не відображає суті ерготерапевтичного підходу; матеріал подано без логічної послідовності; допущено істотні помилки у трактуванні понять і принципів ерготерапії; фахова термінологія використовується некоректно або епізодично; здобувач не може пояснити прийняті рішення та має труднощі з відповідями на запитання.

2 бали – завдання виконано загалом відповідно до теми; основні положення ерготерапевтичного змісту розкрито, проте без достатньої глибини або деталізації; структура роботи присутня, але має окремі логічні або змістові недоліки; можливі поодинокі неточності у використанні термінів; під час захисту здобувач дає правильні відповіді на більшість запитань, однак аргументація є неповною.

3 бали – завдання виконано повністю та у відповідності до теми; матеріал викладено чітко, послідовно і структуровано; зміст роботи відображає розуміння принципів, моделей і методів ерготерапії; професійна термінологія застосовується доречно; здобувач упевнено обґрунтовує власні висновки, демонструє цілісне бачення ерготерапевтичного процесу та аргументовано відповідає на запитання.

Критерії оцінювання доповнень до відповідей під час опитування:

1 бал – доповнення має описовий характер і містить окремий факт або положення без пояснення його значення в контексті теми.

2 бали – доповнення є змістовним, логічно пов'язаним з основною відповіддю, розширює її та містить аргументоване пояснення додаткових аспектів ерготерапевтичної проблематики.

Критерії оцінювання виконання практичних робіт (ситуативних кейсів)

Оцінювання практичних робіт з дисципліни здійснюється з урахуванням повноти виконання завдання, правильності застосування теоретичних положень, обґрунтованості прийнятих рішень, а також якості усного представлення результатів роботи. Практичні роботи спрямовані на формування вмінь аналізувати професійну діяльність, визначати функціональні обмеження, бути присутнім при плануванні втручання та адаптації відповідно до потреб клієнта.

5 балів – практичну роботу виконано у повному обсязі та відповідно до поставленого завдання; продемонстровано глибоке розуміння принципів і методів фізіотерапії; аналіз заняттєвих потреб і функціональних обмежень є аргументованим і логічно послідовним; запропоновані втручання або адаптації є доцільними та обґрунтованими; фахова термінологія використовується коректно; здобувач упевнено презентує результати роботи та надає вичерпні відповіді на запитання.

4 бали – завдання виконано повністю; основні положення аналізу подано правильно; можливі незначні неточності в аргументації або деталізації окремих елементів; загальна логіка роботи збережена; здобувач демонструє розуміння змісту виконаної роботи та впевнено відповідає на більшість запитань.

3 бали – практичну роботу виконано загалом правильно, однак окремі аспекти аналізу або планування втручань подано поверхово; аргументація рішень є недостатньо розгорнутою; можливі окремі термінологічні або логічні помилки; здобувач здатний пояснити основний зміст роботи, але має труднощі з поглибленими запитаннями.

2 бали – завдання виконано частково; аналіз рішень є неповним чи недостатньо обґрунтованим; спостерігаються помилки у застосуванні теоретичних положень; усний захист є невпевненим, відповіді на запитання – фрагментарними.

1 бал – практичну роботу виконано формально або з істотними помилками; відсутній чіткий зв'язок між теоретичними положеннями дисципліни та запропонованими рішеннями; результати подано несистемно; здобувач не може обґрунтувати власні висновки та відповісти на запитання.

Критерії оцінювання презентацій при різних порушеннях дихальної системи

Таблиця 7

Кількість балів	Спрямованість на навчальне завдання	Глибина опрацювання та інтерпретація	Висвітлення ключових положень теми	Структурованість і послідовність викладу
4–5 балів	Робота повністю відповідає темі та завданням дисципліни; зміст чітко орієнтований на проблематику і професійну діяльність фахівця	Наведені матеріали свідчать про ґрунтовне опрацювання джерел; здійснено осмислений аналіз і сформульовано логічні, аргументовані узагальнення	Основні поняття, підходи та ідеї розкриті повно й системно, показано їх значення для практики	Робота має чітку внутрішню побудову; матеріал подано послідовно, з логічними переходами; завершальна частина узагальнює ключові результати
2–3 бали	Зміст у цілому відповідає темі, однак окремі аспекти завдання розкриті поверхово або без достатнього акценту на фізіотерапевтичний контекст	Аналітична складова представлена частково; висновки сформульовані, але не завжди достатньо аргументовані або деталізовані	Ключові положення визначені, проте їх подання є нерівномірним або перевантаженим другорядною інформацією	Загальна логіка викладу збережена, однак структура роботи має окремі недоліки, що знижують цілісність сприйняття матеріалу
1 бал	Робота лише частково пов'язана з темою або не відповідає поставленому завданню; зв'язок із професійною підготовкою є слабким	Аналіз відсутній або має формальний характер; узагальнення не впливають із поданого матеріалу	Основні ідеї розкриті фрагментарно або без належного пояснення та професійного обґрунтування	Матеріал подано без чіткої структури; порушена послідовність викладу, що ускладнює розуміння змісту

Критерії оцінювання самостійної роботи

5 балів – здобувач продемонстрував глибокі знання професійних стандартів. Завдання виконано в повному обсязі, вчасно. Чітко описує роль асистента в команді. Дотримується етики та деонтології. Демонструє високу зацікавленість та ініціативу.

4 бали – робота виконана в повному обсязі з дотриманням основних вимог. Допущені поодинокі неточності в термінології або оформленні звітної

документації. Здобувач розуміє алгоритми дій, але потребує незначних підказок куратора.

3 бали – виконано основний мінімум завдань. Здобувач має поверхневе уявлення про клінічний протокол, допускає помилки у виконанні допоміжних маніпуляцій. Оформлення щоденника практики має пропуски або неточності.

2 бали – роботу виконано лише частково. Здобувач не орієнтується в структурі відділення, порушує правила внутрішнього розпорядку або техніки безпеки. Знання професійних обов'язків фрагментарні.

1 бал – завдання не виконано або виконано абсолютно невірно. Повна відсутність розуміння специфіки роботи фізичного терапевта. Нехтування етичними нормами при спілкуванні з пацієнтами.

Оцінювання демонстрації набутих знань і вмінь, захисту звіту про практику

Таблиця 8

Кількість балів	Критерії оцінювання
20-18	Якщо доповідь і відповіді на запитання вірні й повні
17-13	Якщо доповідь недостатньо повна, а відповіді недостатньо вірні або викладені з незначними помилками
12-4	Якщо доповідь неповна, а відповіді в основному вірні, але викладені зі значними помилками
3-0	Якщо доповідь не підготовлена або не розкриває суті проведеної роботи

8.4 Особливості набору балів за видами навчальної діяльності здобувача для кожної форми здобуття освіти та форми підсумкового (семестрового) контролю.

Розподіл балів за темами занять

Таблиця 9

Поточне оцінювання та самостійна робота												П	ДБ
Модуль 1					Модуль 2								
	1	2	3	4	5	6	7	8	захист				
	10	5	5	5	18	10	10	13	20	96	4		
Розподіл балів за видами діяльності:													
ПР	5				5	5	5			20			
СР	5	5	5	5	5	5	5	5		40			
Щ								5		5			
П					5					5			
З					3			3		6			
	25 балів				51 балів				76				
	Загальна рейтингова оцінка										100		

Умовні позначення, що використовуються в таблиці:

ДБ – додаткові бали

- СР – самостійна робота
 П – створення презентації
 З – захист презентації, презентація щоденника
 ПР – виконання практичної роботи

Розподіл балів за видами діяльності

Таблиця 10

Вид діяльності здобувача	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів за семестр	Форма контролю
Практична робота (ситуативний кейс)	5	4	20	Залік
Ведення щоденника	5	1	5	
Підготовка презентації	5	1	5	
Виконання самостійної роботи	5	8	40	
Захист презентації, презентація щоденника	3	2	6	
Додаткові бали за участь в конференціях, круглих столах, тощо	4	1	4	
Захист звіту	20	1	20	
Разом			100	
Розрахунок балу за залік: $20+5+5+40+6+4+20 = 100$				

8.5 Шкала оцінювання результатів підсумкового контролю, що використовується в Університеті

Таблиця 11

Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за стобальною шкалою	Оцінка за національною шкалою	Значення оцінки
A	90 - 100 балів	«зараховано»/ «passed»	Відмінно - відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	80 - 89 балів		Дуже добре - достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75 - 79 балів		Добре - в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок

D	69 - 74 балів		Задовільно - посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60 - 68 балів		Достатньо - мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	30-59 балів	«не за- раховано»/ «failed»	Незадовільно - потрібно додатково працювати для отримання позитивної оцінки
F	1-29 балів		Незадовільно - необхідна серйозна подальша робота з повторним вивченням курсу

9 Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Децик Ю. І., Яворський О. Г., Нейко Є. М. (ред. О. Г. Яворський). Пропедевтика внутрішньої медицини: підручник для ВНЗ III–IV р.а. Київ: ВСВ «Медицина», 2018. ISBN 978-617-505-217-4
2. Єпішин А. В., Андрейчин С. М., Бугай Б. Г. Пропедевтика внутрішніх хвороб з доглядом за терапевтичними хворими. Київ: Укрмедкнига, 2020. ISBN 978-966-673-264-7
3. Михайловська Н. С., Кулинич Т. О., Стецюк І. О. Пропедевтика внутрішніх хвороб (за професійним спрямуванням): навч.-метод. посібник. Модуль 2. Запоріжжя: ЗДМУ, 2019
4. Сиволап В. В., Лукашенко Л. В., Лихасенко І. В. та ін. Пропедевтика внутрішньої медицини. Курс лекцій: навч.-метод. посібник. Запоріжжя: ЗДМУ, 2022
5. Бісмак О. В. Основи фізичної реабілітації: навчальний посібник Харків, 2010. 120 с.
6. Грейда Б. П., Столяр В. А., Валецький Ю. М. Реабілітація хворих засобами лікувальної фізкультури. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2003. 310 с.
7. Зарічнюк І. Р., Нестерчук Н. Є. Основні аспекти індивідуального реабілітаційного плану у фізичній терапії. *Public Health Journal*. 2024. № 1(5). С. 66–72.
8. Івасик Н. Фізична реабілітація при порушенні діяльності органів дихання. Львів, 2012. 192 с. Козачок М. М., Висотюк Л. О., Селюк М. М. Клінічна пульмонологія. К.: ТОВ «ДСГ Лтд», 2015. 436с.
9. Окамото Гері. Основи фізичної реабілітації. Львів: Галицька видавнича спілка, 2002. 325 с.
10. Основи фізичної реабілітації, фізичної терапії, ерготерапії: підручник за заг. ред. Л. О. Вакуленко, В. В. Клапчука. Тернопіль: ТДМУ, 2019. 372 с.

11. Практичні аспекти фізичної терапії та ерготерапії : навч. посіб. / Н. А. Добровольська, А. С. Тимченко, В. П. Голуб [та ін.] ; за ред. Н. А. Добровольської, О. В. Федорича, А. С. Тимченка, І. П. Радомського. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 368 с.
12. Цанько І. І., Антонова-Рафі Ю. В., Куріло С. М., Данько Д. І. Методи обстеження в фізичній терапії, ерготерапії : навч. посіб. Київ : Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», 2023. 162 с.

Додаткова література

1. Козубенко Ю. Л. Лікувальна фізична культура: навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький, 2017. 170 с.
2. Мухін В. М. Фізична реабілітація: підруч. 3-тє вид., перероб. та допов. К.: Олімп. літ-ра, 2009. 448 с.
3. Мухін В. М. Фізична реабілітація : підручник для ВУЗів К. : Олімпійська література, 2010. 438 с. Порада А. М., Солодовник О. В., Прокопчук Н. Є. Основи фізичної реабілітації. К.: Медицина, 2008. 246с.
4. Пропедевтика внутрішньої медицини: підручник / за ред. О. Г. Яворського. 5-е вид. К. : ВСВ «Медицина», 2018. 552 с.
5. Пропедевтика внутрішньої медицини: підручник / О. М. Ковальова, Н. А. Сафаргаліна-Корнілова. К. : ВСВ «Медицина», 2018. 720 с.
6. Степашко М. В. Масаж і лікувальна фізична культура в медицині: підручник. К.: ВСВ «Медицина», 2010. 352 с.
7. Фізична реабілітація спортивна медицина: підручник для студ. вищих мед. навч. закладів / за ред. проф. В. В. Абрамова та доц. О. Л. Смирнової. Дніпропетровськ, Журфонд, 2014. 456 с.
8. Фізична реабілітація спортивна медицина: підручник для студентів і лікарів/ за заг. ред. В. М. Сокрута. Краматорськ, 2019. 480 с.
9. Хронічне обструктивне захворювання легень. Адаптована клінічна настанова, основана на доказах // Наказ МОЗ України № 555 від 27.06.2013р.
10. Яковенко Н. П. Фізіотерапія: підручник. К.: ВСВ « Медицина», 2011. 256 с.

Інформаційні ресурси

1. World Physiotherapy : офіційний сайт Всесвітньої конфедерації фізичної терапії. URL: <https://world.physio>
2. Верховна Рада України : офіційний сайт Верховної Ради України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Верховна Рада України : офіційний сайт Верховної Ради України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>